

Prowadzenie postępowania powypadkowego w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

Zdarzenie z kategorii „Nagłe zachorowania”

Studium przypadku na tle przepisów ustawowych i wyroków sądów

Bartosz Nyckowski

Abstrakt

Zjawisko wypadkowości w rolnictwie jest poważnym problemem społecznym. Jednym z ustawowych zadań Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS, Kasa) jest prowadzenie działalności prewencyjnej, mającej na celu zmniejszenie ilości zdarzeń wypadkowych. Szczegółowa analiza przyczyn i okoliczności wypadków jest możliwa dzięki właściwemu prowadzeniu postępowania powypadkowego. Celem artykułu jest pokazanie różnic w przygotowaniu materiału dowodowego w przypadku wystąpienia zdarzeń z kategorii „nagłe zachorowania”, z rozróżnieniem przyczyny wewnętrznej i zewnętrznej wypadku przy pracy rolniczej. Autor podaje praktyczne przykłady opracowania dokumentacji powypadkowej, zwracając szczególną uwagę na formę przygotowania zapytania do Lekarza Regionalnego Inspektora Orzecznictwa Lekarskiego (LRIOL), dla właściwego wydania przez niego opinii na temat związku przyczynowo-skutkowego między nagłym zachorowaniem, a wykonywaną przez rolnika pracą. Analizowane przypadki są osadzone w aktualnym otoczeniu prawnym wypadku przy pracy rolniczej, uwzględniającym przepisy ustawowe i wyroki sądów.

Słowa kluczowe: postępowanie powypadkowe, przyczyna wewnętrzna, przyczyna zewnętrzna.

Bartosz Nyckowski, słuchacz studiów podyplomowych „Rolnicze ubezpieczenia społeczne, funkcjonowanie, administracja i aspekty prawne”; główny specjalista, Samodzielny Referat Prewencji, Rehabilitacji i Orzecznictwa Lekarskiego, Oddział Regionalny w Poznaniu, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Wstęp

Po zakończeniu okresu statystycznego (roku) Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS, Kasa) dokonuje analizy okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy i chorób zawodowych rolników. Zebrane podczas postępowania powypadkowego dane na temat przyczyn i okoliczności zdarzeń wypadkowych (miejsca zdarzenia, rodzaju pracy wykonywanej podczas jego wystąpienia, dnia i jego pory, udziału maszyn oraz warunków i sposobu wykonywania danej czynności) pozwalają precyzyjnie określić zagrożenia występujące w gospodarstwach rolnych oraz zaplanować aktywności profilaktyczne na rzecz zmniejszenia liczby wypadków i chorób zawodowych rolników. Kierunki i formy tych działań określone są na podstawie wniosków formułowanych w powyższej analizie oraz oceny skuteczności dotychczas prowadzonych działań¹. Forma publikacji została wybrana z dwóch praktycznych powodów: z uwagi na obserwowaną przez autora rotację kadr pracowników ds. prewencji uprawnionych do prowadzenia postępowania powypadkowego² oraz mając na uwadze wytyczne Biura Prewencji Centrali Kasy, które podawane są do wiadomości oddziałów regionalnych po wewnętrznych analizach jakości prowadzonych postępowań powypadkowych oraz po inspekcjach³. Inspiracją były wypadki przy pracy rolniczej spowodowane przez nagle zachorowania.

Autor publikacji miał możliwość prowadzenia postępowań powypadkowych oraz śledzenia losów opisanych zdarzeń od momentu ich zgłoszenia do Kasy.

W artykule podano źródła przepisów zewnętrznych i wewnętrznych regulujących prowadzenie postępowania powypadkowego, przedstawiono postępowanie dowodowe prowadzone przez KRUS, a także przybliżono zagadnienia przyczyn wypadków. Na koniec wyrażono opinię i wnioski na temat opisywanych zagadnień.

1. KRUS, *Wypadki przy pracy i choroby zawodowe rolników oraz działania prewencyjne KRUS w 2021 roku*, Warszawa 2022, www.krus.gov.pl, s. 5.
2. Termin „postępowanie powypadkowe” jest w artykule stosowany zamiennie z terminem „postępowanie dowodowe”.
3. Pisma Biura Prewencji Centrali KRUS: 0000-PR.810.2.14.2017 z 29 marca 2017 roku; 0000-BP.810.2.5.2017 z 19 maja 2017 roku; 0000-BP.810.2.4.2018 z 17 stycznia 2018 roku; 0000-BP.810.2.17.2018 z 30 kwietnia 2018 roku; 0000-BP.810.2.14.2019 z 12 marca 2019 roku; 0000-BP.810.7.21.2020 z 6 marca 2020 roku; 0000-BP.810.2.6.2020 z 24 kwietnia 2020 roku; 0000-BP.810.2.9.2021 z 24 marca 2021 roku; Zintegrowany System Zarządzania KRUS, Dokumentacja Biur, Biuro Prewencji.

Wypadek przy pracy rolniczej

Zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy z 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników⁴ jednorazowe odszkodowanie przysługuje ubezpieczonemu, który doznał stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub rolniczej choroby zawodowej.

W rozumieniu art. 11 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników za wypadek przy pracy rolniczej uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, które nastąpiło podczas wykonywania czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej albo pozostających w związku z wykonywaniem tych czynności na terenie gospodarstwa rolnego, które ubezpieczony prowadzi lub w którym stale pracuje, albo na terenie gospodarstwa domowego bezpośrednio związanego z tym gospodarstwem rolnym. Przyjęte w tym przepisie określenia odwołują się do takich elementów jak nagłość i zewnętrzna przyczyna zdarzenia. Poza tym jest to jednak definicja szczególna⁵, w której ryzyko wypadku powiązane ze specyfiką zawodu oraz działalnością zarobkową w rolnictwie i z innym niż w ubezpieczeniu społecznym pracowników, ukształtowaniem zakresu ochrony ubezpieczeniowej. Wynika to z faktu, że ustawodawca podjął decyzję o rozróżnieniu odrębnych kategorii ubezpieczonych, tj. osób objętych powszechnym systemem ubezpieczeń społecznych oraz osób uprawnionych do świadczeń określonych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Dalsze rozważania dotyczą tej drugiej z wymienionych grup, z której uprawnione osoby mogą ubiegać się o jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy rolniczej. W definicji wypadku można dopatrzeć się istnienia kręgów ochrony ubezpieczeniowej od pełnej i bezwarunkowej – co do wypadków mających miejsce na terenie gospodarstwa rolnego, które poszkodowany prowadzi lub w którym pracuje, do ograniczonej pewnymi wymaganiami – co do okoliczności nastąpienia wypadku poza terenem tego gospodarstwa. Zwrot ustawowy „przy pracy rolniczej” jest tu definiowany przez czasowy, miejscowy, ale przede wszystkim funkcjonalny

4. Ustawa z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, t.j. Dz. U. 2022 poz. 933.

5. Analizę definicji wypadku przy pracy rolniczej można znaleźć m.in. w wyrokach sądów, patrz: Sąd Rejonowy w Łomży – IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 30 grudnia 2019 r., IV U 56/19, Legalis nr 2274206; Sąd Rejonowy w Bydgoszczy – VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 22 lutego 2021 roku, VII U 1006/19, Legalis nr 2555794. Ponadto analiza definicji wypadku przy pracy rolniczej przeprowadzona przez E. Jaworską-Spićak: E. Jaworska-Spićak, *Pojęcie wypadku przy pracy rolniczej*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2010, nr 37, s. 83–99. Dodatkowo: D. Puślecki, *Przedmiot i zakres ochrony ubezpieczenia wypadkowego rolników*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2010, nr 37, s. 63–82.

(celowy) związek zdarzeń z działalnością rolniczą⁶. Wypada dodać, że przez użycie sformułowania „czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej” art. 11 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nawiązuje też bez wątpienia do zdefiniowanego w art. 6 pkt 3 tejże ustawy pojęcia „działalności rolniczej”, przez którą należy rozumieć działalność w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej, w tym ogrodniczej, sadowniczej, pszczelarskiej i rybnej, a więc wszelkie rodzaje aktywności zawodowej charakterystyczne dla funkcjonowania gospodarstwa rolnego.

Przyczyna zewnętrzna i wewnętrzna wypadku przy pracy rolniczej

Zarówno w orzecznictwie, w tym Sądu Najwyższego, jak i w doktrynie utrwalony jest pogląd o szerokim rozumieniu przyczyny zewnętrznej wypadku przy pracy. Zgodnie z nim zewnętrzną przyczyną sprawczą wypadku przy pracy może być każdy czynnik pochodzący spoza organizmu poszkodowanego, zdolny – w istniejących warunkach – wywołać szkodliwe skutki⁷. Pogląd ten znajduje również odzwierciedlenie w późniejszych orzeczeniach Sądu Najwyższego, który dodał, że w tym znaczeniu przyczyną zewnętrzną może być nie tylko narzędzie pracy, lecz także siły przyrody oraz samo działanie poszkodowanego⁸. Podkreślenia wymaga jednak to, że zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że przyczyna zewnętrzna nie musi być wyłączną przyczyną wypadku przy pracy. Wystarczające jest, że przyczyni się ona do powstania urazu. Zatem, jeżeli przyczyna wypadku ma charakter mieszany, wystarczające jest, jeśli zostanie wykazane, że bez czynnika zewnętrznego nie doszłoby do szkodliwego skutku⁹. Powyższe oznacza, że istotne jest, aby przyczyna zewnętrzna była przyczyną sprawczą, natomiast nie musi ona być przyczyną jedyną.

W doktrynie wskazano, że obecnie właściwe jest stwierdzenie, że przyczyną zewnętrzną wypadku jest czynnik go powodujący i wywołający w jego przebiegu czynnik zewnętrzny wywołujący uraz lub śmierć. Mogą to być: zadziałanie sił przyrody, narzędzia pracy, maszyny, spadający przedmiot, czyn innej osoby, a także zawiniona lub mimowolna czynność samego poszkodowanego, np. potknięcie się, odruch czy upadek, nawet na gładkiej powierzchni¹⁰. Na podkreślenie zasługuje,

6. Wyrok SN z 12 stycznia 2001 roku, II UKN 176/00, Legalis nr 54365.

7. Wyrok SN z 18 sierpnia 1999 roku, II UKN 87/99, Legalis nr 47975.

8. Wyrok SN z 28 kwietnia 2005 roku, I UK 257/04, Legalis nr 288985.

9. Wyrok SN z 29 listopada 1990 roku, II PR 52/90, PiZS 1991 nr 4 poz. 63.

10. Wyrok SN z 16 czerwca 1980 roku, III PR 33/80, Legalis nr 22091.

że wykonywanie pracy w normalnych warunkach może być uznane za zewnętrzną przyczynę wypadku przy pracy, polegającego na urazie wewnętrznym, jeśli warunki te były nieodpowiednie ze względu na stan zdrowia pracownika. Już w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 11 lutego 1963 roku¹¹ stwierdzono, że przyczyną sprawczo-zewnętrzną zdarzenia może być każdy czynnik zewnętrzny (tzn. taki, który nie wynika z wewnętrznych właściwości człowieka) zdolny wywołać szkodliwe skutki w istniejących warunkach. W tym znaczeniu przyczyną zewnętrzną może być nie tylko narzędzie pracy, maszyna, siły przyrody, lecz także praca i czynności samego poszkodowanego (np. potknięcie się, niefortunny odruch, w omawianym przypadku podniesienie znacznego ciężaru). Taką przyczyną jest również nadmierny wysiłek pracownika, za który u człowieka dotkniętego schorzeniem samoistnym może być uważana praca wykonywana jako codzienne zadanie w normalnych warunkach, gdyż nadmiar wysiłku pracownika powinien być oceniany przy uwzględnieniu jego indywidualnych właściwości – aktualnego stanu zdrowia, sprawności ustroju. W szczególności w odniesieniu do wysiłku fizycznego przyjmuje się, że wykonywanie zwykłych, codziennych obowiązków w typowych dla danego stanowiska warunkach może, przy uwzględnieniu indywidualnych predyspozycji zdrowotnych pracownika, stanowić dla niego nadmierne obciążenie i stać się zewnętrzną przyczyną zdarzenia będącego wypadkiem przy pracy (także rolniczej).

Postępowanie dowodowe

Prowadzone postępowanie powypadkowe ma na celu ustalenie wszystkich okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy rolniczej, włącznie ze stwierdzeniem bądź wykluczeniem przesłanek negatywnych¹². Zgodnie z art. 45 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników¹³ o zaistnieniu wypadku przy pracy rolniczej poszkodowany, rolnik, domownik lub inna osoba są zobowiązane zawiadomić Kasę bez zbędnej zwłoki, jednak nie później niż w terminie 6 miesięcy od dnia jego zaistnienia¹⁴.

Na podstawie dyspozycji art. 45 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników¹⁵ Kasa ustala okoliczności i przyczyny wypadku przy pracy rolniczej.

11. Wyrok SN z 11 lutego 1963 roku, III PO 15/62 OSNCP 1963 nr 10 poz. 215.

12. W. Jaskuła, *Użytki a prawo do jednorazowego odszkodowania*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2011, nr 41, s. 97.

13. Ibidem, Dz. U. 2022 poz. 933.

14. Zob. P. Kraska, *Nowe spojrzenie Sądu Najwyższego na pojęcie wypadku przy pracy rolniczej*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2019, nr 70, s. 113–114.

15. Ibidem.

Upoważniony przez prezesa Kasy pracownik¹⁶ ma prawo dokonać oględzin miejsca oraz przedmiotów związanych z wypadkiem oraz przeprowadzić dowody z zeznań poszkodowanego i świadków zdarzenia.

W 2005 roku Minister Polityki Społecznej wydał rozporządzenie w sprawie sposobu i trybu zgłaszania wypadku przy pracy rolniczej oraz ustalania jego okoliczności i przyczyn¹⁷. Dokument ten uregulował sposób prowadzenia postępowania powypadkowego przez KRUS. Obecnie szczegółowe zasady przyjmowania w Kasie zgłoszenia wypadku przy pracy rolniczej, ustalania jego okoliczności i przyczyn oraz rozpatrywania wniosku o jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu albo śmierci wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub rolniczej choroby zawodowej określa zarządzenie prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z 2017 roku¹⁸.

Należy także zaznaczyć, że KRUS, jako instytucja posiadająca certyfikat jakości i wdrożony oraz utrzymywany Zintegrowany System Zarządzania, zaimplementowała postępowanie procesowe w poszczególnych sferach swojej działalności. Jednym z głównych jest proces *Działania prewencyjne i rehabilitacja*, w ramach którego Kasa posiada wdrożoną *Procedurę obsługi wypadków przy pracy rolniczej i rolniczych chorób zawodowych*¹⁹, przeznaczoną dla pracowników prowadzących postępowanie dowodowe. Ponadto Biuro Prewencji opracowało materiały szkoleniowe pt. *Wytyczne dla pracowników ds. prewencji dotyczące zasad prowadzenia postępowania dowodowego w sprawie wypadku przy pracy rolniczej*²⁰, a także konspekt przesłuchania poszkodowanego/ świadka/ innej osoby w ramach prowadzonego postępowania dowodowego w sprawie wypadku przy pracy rolniczej²¹.

Kwestia zdarzeń spowodowanych przez nagłe zachorowania jest ujęta w przywołanych regulacjach w następujący sposób:

16. Pracownik ds. prewencji prowadzący postępowanie dowodowe musi być zaopatrzony w upoważnienie prezesa Kasy oraz ważną legitymację służbową.
17. Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z 28 kwietnia 2005 r. w sprawie sposobu i trybu zgłaszania wypadku przy pracy rolniczej oraz ustalania jego okoliczności i przyczyn, Dz. U. 2005 nr 76 poz. 669.
18. Zarządzenie nr 40 Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Rolników z 6 lipca 2017 r. w sprawie zasad przyjmowania zgłaszania wypadku przy pracy rolniczej, ustalania jego okoliczności i przyczyn oraz rozpatrywania wniosku o jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu albo śmierci wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub rolniczej choroby zawodowej, Dziennik Urzędowy KRUS z 6 lipca 2017 roku, poz. 44.
19. KRUS, OR Procedura obsługi wypadków przy pracy rolniczej i rolniczych chorób zawodowych, wydanie 24, 7 marca 2022 roku, Zintegrowany System Zarządzania KRUS.
20. Wytyczne dla pracowników ds. prewencji dotyczące zasad prowadzenia postępowania dowodowego w sprawie wypadku przy pracy rolniczej, załącznik do pisma 0000-BP.810.2.6.2020 z 24 kwietnia 2020 roku.
21. Dokument dostępny w Zintegrowanym Systemie Zarządzania KRUS/ Dokumentacja Biur/ Biuro Prewencji.

- ustalenie związku przyczynowo-skutkowego śmierci poszkodowanego lub nagłego zachorowania poszkodowanego z wykonywaną pracą w gospodarstwie rolnym²²;
- w przypadku prowadzenia postępowania dowodowego dotyczącego nagłego zachorowania, śmierci poszkodowanego spowodowanej nagłym zachorowaniem lub śmierci poszkodowanego zaistniałej po dniu wypadku, pracownik komórki ds. prewencji kieruje sprawę do lekarza regionalnego inspektora orzecznictwa lekarskiego celem uzyskania opinii o związku przyczynowo-skutkowym zachorowania lub śmierci z wykonywaną pracą rolniczą²³;
- uzyskanie opinii lekarza regionalnego orzecznictwa lekarskiego o związku przyczynowo-skutkowym zachorowania (lub śmierci) z wykonywaną pracą rolniczą, gdy postępowanie dotyczy nagłego zachorowania lub śmierci wskutek wypadku niebezpośrednio w dniu zdarzenia²⁴;
- występując do lekarza regionalnego orzecznictwa lekarskiego, szczegółowo opisać okoliczności i przyczyny zdarzenia, uwzględniając dane zebrane podczas postępowania powypadkowego²⁵.

Kwestią kluczową, opisaną we wszystkich regulacjach Kasy, jest uzyskanie przez inspektora ds. prewencji opinii lekarza regionalnego inspektora orzecznictwa lekarskiego o związku przyczynowo-skutkowym zachorowania (na potrzeby artykułu pominięto kwestię śmierci poszkodowanego) z wykonywaną pracą rolniczą.

To zagadnienie zostanie przedstawione na przykładzie dwóch zdarzeń wypadkowych.

22. Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z 28 kwietnia 2005 roku, §6 ust. 1 pkt 10.

23. Zarządzenie nr 40 Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Rolników z 6 lipca 2017 roku, §2 ust. 4.

24. Czynność: Przeprowadzić postępowanie dowodowe dotyczące zgłoszonego wypadku, opis pkt 4, *Procedura obsługi wypadków przy pracy rolniczej i rolniczych chorób zawodowych*.

25. Wytyczne dla pracowników ds. prewencji dotyczące zasad prowadzenia postępowania dowodowego w sprawie wypadku przy pracy rolniczej, pkt 5.

Przykład 1

Rolniczka, lat 59, zgłosiła zdarzenie wypadkowe we własnym gospodarstwie rolnym. W telefonicznym zgłoszeniu podała, że straciła przytomność, wchodząc do chlewni, po czym upadła, doznając urazu (złamania ręki).

Po ustaleniu uprawnień rolniczki do jednorazowego odszkodowania²⁶ wszczęto postępowanie powypadkowe, w wyniku którego ustalono następujące okoliczności wypadku:

W dniu wypadku rolniczka wspólnie z mężem prowadziła gospodarstwo rolne z hodowlą drobiu grzebiącego nieśnego. Do zwykłych czynności rolniczki należał oprzet drobiu. W dniu wypadku ok. godziny 11.00 poszkodowana szła bez obciążenia z domu do kurnika, znajdującego się w tylnej części budynku inwentarskiego. W trakcie przechodzenia przez korytarz budynku rolniczka nagle zaśląbła, utraciła przytomność, w wyniku czego upadła i doznała złamania prawej ręki. Na miejsce wezwano Zespół Ratownictwa Medycznego, który przewiózł rolniczkę do szpitala.

Z zeznań poszkodowanej i świadka pośredniego wynikało, że w dniu wypadku rolniczka przebywała na zwolnieniu lekarskim (po przebytych wcześniej zabiegach), a od dnia zabiegu nie mogła nosić ciężarów.

Pracownik ds. prewencji ustalił, że w trakcie przejścia do kurnika poszkodowana nie przenosiła żadnych ciężarów, była to jej pierwsza praca w gospodarstwie w tym dniu. Przejście z domu do budynku wymagało pokonania podwórza o równej, utwardzonej nawierzchni (odległość kilku metrów). W budynku inwentarskim rolniczka szła po równej, betonowej nawierzchni, po chodniku o szerokości około 70 cm, po lewej stronie mając ścianę budynku, po prawej – boksy dla trzody chlewnej (produkcja wygaszona, boksy puste). Wszystkie przedmioty do obsługi drobiu znajdowały się w pomieszczeniu przed kurnikiem, dlatego także przez budynek rolniczka szła bez obciążenia, swobodnie, w zwykłym dla siebie tempie.

26. Jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy rolniczej jest jednym ze świadczeń, które może otrzymać osoba ubezpieczona w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Świadczenie to jest wypłacane z Funduszu Składowego Ubezpieczenia Społecznego Rolników. Fundusz ten jest w pełni samofinansujący się, funkcjonuje więc bez udziału dopłat z budżetu państwa. Zapewnia finansowanie świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego. D. Walczak, *Wypadek przy pracy rolniczej – aspekty prawne i konsekwencje praktyczne*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2018, nr 65, s. 7–17.

Do celów postępowania pozyskano dokumentację medyczną z Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego (WSPR): kartę zlecenia wyjazdu zespołu ratownictwa medycznego, kartę medycznych czynności ratunkowych, ponadto zaświadczenie o stanie zdrowia sporządzone przez lekarza specjalistę ortopedę po zakończeniu leczenia złamania, kartę informacyjną z leczenia szpitalnego dotyczącą leczenia powypadkowego, kartę informacyjną leczenia szpitalnego z leczenia wcześniejszego – związanego z przebytym zabiegiem.

Na podstawie zebranego materiału dowodowego, zgodnie z §2 ust. 4 Zarządzenia nr 40 Prezesa KRUS z 6 lipca 2017 roku, pracownik ds. prewencji poprosił pisemnie Lekarza Regionalnego Inspektora Orzecznictwa Lekarskiego o opinię, czy zachodzi związek przyczynowo-skutkowy:

- między nagłym zachorowaniem: w dniu wypadku – zasłabnięcie/utrata świadomości (według zeznania poszkodowanej), potwierdzone wywiadem Zespołu Ratownictwa Medycznego);
- a pracą rolniczą wykonywaną przez rolniczkę: w dniu zdarzenia ok. godziny 11.00 poszkodowana wykonywała zwykle czynności w gospodarstwie, związane z hodowlą grzebiącego drobiu nieśnego. Przeszła kilka metrów z domu do budynku inwentarskiego przez podwórze, bez obciążenia. W trakcie przejścia przez korytarz budynku (w kierunku kurnika) nagle zasłabła/straciła przytomność. Rolniczka trzy tygodnie wcześniej przeszła operację, nie mogła nosić ciężarów. Ani w dniu wypadku, ani w dniach poprzedzających zdarzenie nie wykonywała ciężkich prac, nie przenosiła ciężarów (przebywała na zwolnieniu lekarskim). Przed wypadkiem nie miała również zawrotów głowy/omdleń (według zeznań poszkodowanej).

Po przeanalizowaniu przedłożonej dokumentacji z postępowania oraz pozyskanej dokumentacji medycznej Lekarz Regionalny Inspektor Orzecznictwa Lekarskiego nie miał wątpliwości co do jakości zebranego materiału dowodowego. Nie była wymagana dodatkowa dokumentacja medyczna. LRIOL stwierdził, że zasłabnięcie i upadek rolniczki zostały spowodowane przez schorzenie, które wystąpiło w skutek stosowania leku antyarytmicznego. W związku z tym LRIOL uznał, że nie zachodzi związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy wykonywaną pracą i zdarzeniem, które zostało spowodowane schorzeniem wewnętrznym – chorobą samoistną. Stwierdzono jedynie przyczynę wewnętrzną wypadku. Opierając się na ww. stwierdzeniach, pracownik ds. prewencji wydał opinię o nieuznaniu powyższego zdarzenia za wypadek przy pracy rolniczej. Do opinii tej przychyliły się również pracownice wydziału świadczeń. Sprawa zakończyła się wydaniem decyzji odmawiającej prawa do jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy rolniczej. Rolniczka nie wniosła od niej odwołania.

Przykład 2

Rolnik, lat 35, zgłosił zdarzenie wypadkowe we własnym gospodarstwie rolnym. W telefonicznym zgłoszeniu podał, że w trakcie przenoszenia worków z paszą dla drobiu doznał urazu prawej kończyny górnej.

Po ustaleniu uprawnień do jednorazowego odszkodowania rolnika wszczęto postępowanie powypadkowe, w wyniku którego ustalono następujące okoliczności wypadku:

Poszkodowany prowadził dział specjalny produkcji rolnej – hodowlę drobiu grzebiącego – mięsnego. W ciągu konkretnych trzech dni rolnik wykonywał zwykle czynności w gospodarstwie, związane z hodowlą. W tych dniach między godziną 14.00 i 15.00 rolnik podjeżdżał do wrót kurnika wózkami, na których znajdowały się worki z paszą. W kurniku podłoże nie pozwalało na przejazd wózka. Następnie każdy z worków o wadze 20–25 kg podnosił z wózka (platforma wózka znajdowała się na wysokości 20 cm), przenosił oburącz na odległość od 3 m do 5 m i odkładał na podłoże w kurniku, przy koszu zasypowym. Po otwarciu worka podnosił go na wysokość ok. 1,5 m i wysypywał zawartość do kosza zasypowego paszociągu. Każdego dnia przenosił i opróżniał w taki sam sposób 10–15 worków z paszą. W ostatnim dniu ok. godziny 15.00 rolnik poczuł silny ból w prawym ramieniu w trakcie dźwigania worka. Prace wykonywał jednoosobowo – gospodarstwo prowadzi sam, bez pomocy innych osób. Technologia budynku nie pozwala na pełną eliminację ręcznej pracy rolnika.

Do celów postępowania pozyskano pełną dokumentację medyczną z kliniki, w której przeprowadzono leczenie po wypadku. Na podstawie zebranego materiału dowodowego, zgodnie z §2 ust. 4 Zarządzenia nr 40 Prezesa KRUS z 6 lipca 2017 roku pracownik ds. prewencji pisemnie zwrócił się do Lekarza Regionalnego Inspektora Orzecznictwa Lekarskiego o opinię, czy zachodzi związek przyczynowo-skutkowy:

- między nagłym zachorowaniem, tj. zerwaniem przyczepu dalszego ścięgna mięśnia dwugłowego ramienia prawego w dniu wypadku;
- a wykonywaną przez wymienionego pracą rolniczą: w ciągu trzech kolejnych dni poszkodowany wykonywał zwykle czynności związane z hodowlą grzebiącego drobiu mięsnego w gospodarstwie. W tych dniach między godziną 14.00 i 15.00 rolnik przenosił worki z paszą (o wadze 20–25 kg każdy) do koszów zasypowych. Każdy z worków podnosił z wózka (wys.

platformy ok. 20 cm), następnie przenosił oburącz na odległość od 3 m do 5 m i odkładał na podłogę. Po otwarciu worka podnosił go na wysokość ok. 1,5 m i wysypywał zawartość do kosza zasypowego. Każdego dnia przenosił i opróżniał w taki sam sposób 10–15 worków z paszą. Około godziny 15.00 w kolejnym – ostatnim dniu pracy, w trakcie dźwigania worka z paszą rolnik poczuł silny ból w prawym ramieniu.

Lekarz Regionalny Inspektor Orzecznictwa Lekarskiego po przeanalizowaniu przedłożonej dokumentacji z postępowania oraz pozyskanej dokumentacji medycznej uznał materiał dowodowy za wyczerpujący i stwierdził, że zachodzi związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy zdarzeniem a wykonywaną pracą. Przyczyną zdarzenia był bowiem nadmierny wysiłek fizyczny – powtarzany w dłuższym okresie czasu, który doprowadził do urazu z przeciążenia. Stwierdzono więc przyczynę zewnętrzną wypadku. Na tej podstawie pracownik ds. prewencji wydał opinię o uznaniu wypadku za wypadek przy pracy rolniczej. Do ww. opinii przychyliły się także pracownice wydziału świadczeń. Obecnie sprawa jest na etapie postępowania orzeczniczego, w toku którego lekarz rzeczoznawca określi wysokość procentowego uszczerbku na zdrowiu rolnika z tytułu wypadku przy pracy rolniczej.

Podsumowanie

Analiza przykładów postępowań powypadkowych opisanych w artykule pokazała, jak złożone jest prowadzenie postępowania dowodowego, szczególnie przy ustalaniu i określaniu przyczyny w przypadku zdarzenia wypadkowego wskutek nagłego zachorowania. W publikacji uwypuklono różnice w przygotowaniu materiału dowodowego w przypadku wystąpienia zdarzeń z kategorii „nagle zachorowania”, z rozróżnieniem przyczyny wewnętrznej i zewnętrznej wypadku przy pracy rolniczej. Pracownik ds. prewencji jest wyposażany przez pracodawcę w swoiste „narzędzia” (przepisy, wytyczne, itp.). Nawet najdokładniejsza instrukcja postępowania nie wyeliminuje jednak czynnika ludzkiego i jego zaangażowania, co pokazują wyniki analiz i inspekcji pracowników Biura Prewencji Centrali Kasy. Dlatego kluczowe w rozpatrywanym zagadnieniu jest prowadzenie regularnych szkoleń pracowników ds. prewencji, zwłaszcza że każdy wypadek oraz każdego poszkodowanego trzeba traktować indywidualnie – nie ma bowiem dwóch jednakowych zdarzeń wypadkowych. Prowadzenie postępowań dowodowych jest formą realizacji misji Kasy²⁷. W swej istocie wymaga zarówno ugruntowanej wiedzy merytorycznej, jak i szerokiego wachlarza miękkich kompetencji, niezbędnych do właściwego reagowania w sytuacji ludzkich dramatów wynikających z następstw zdarzeń wypadkowych.

Odpowiednio zebrana i przygotowana dokumentacja w sprawach dotyczących nagłych zachorowań jest podstawą do prawidłowego określenia przyczyny wypadku i wydania właściwej opinii przez lekarza regionalnego inspektora orzecznictwa lekarskiego. Właściwa opinia LRIOL jest z kolei wiążąca dla ostatecznego zamknięcia sprawy wypadku – wydania właściwej decyzji w sprawie o jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy rolniczej.

Prawidłowe prowadzenie postępowania powypadkowego pozwala na opracowywanie szczegółowych analiz, opracowywanie właściwych kierunków działalności prewencyjnej Kasy, co docelowo prowadzi do zmniejszenia ilości wypadków w rolnictwie. Potwierdzają to statystyki: na początku funkcjonowania Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego do jednostek organizacyjnych zgłaszano rocznie ponad 60 tys. wypadków (w 1993 roku – 66 tys.). W 2021 roku odnotowano ich 12 tys., czyli o ponad 80% mniej, a wskaźnik wypadkowości²⁸ obniżył się w tym okresie z 24,6 do 8,4.

27. Misją Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego jest efektywna i profesjonalna realizacja zadań wynikających z ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, KRUS, *Księga Zintegrowanego Systemu Zarządzania*, Zintegrowany System Zarządzania KRUS, Wydanie XXI, 1 września 2022 roku, s. 15.

28. Wskaźnik wypadkowości: liczba decyzji przyznających jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy rolniczej, przypadająca na 1 000 ubezpieczonych w KRUS.

Bibliografia

- Kraska P.**, *Nowe spojrzenie Sądu Najwyższego na pojęcie wypadku przy pracy rolniczej*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2019, nr 70.
- Jaskuła W.**, *Użytki a prawo do jednorazowego odszkodowania*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2011, nr 41.
- Jaworska-Spićak E.**, *Pojęcie wypadku przy pracy rolniczej*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2010, nr 37.
- KRUS**, *Księga Zintegrowanego Systemu Zarządzania*, Zintegrowany System Zarządzania KRUS/ Biblioteka dokumentów/ Księgi Zintegrowanego Systemu Zarządzania, Wydanie XXI, 1 września 2022 roku.
- KRUS**, *OR Procedura obsługi wypadków przy pracy rolniczej i rolniczych chorób zawodowych*, Zintegrowany System Zarządzania KRUS/ Organizacja/ Mapa Procesów/ Proces działania prewencyjne i rehabilitacja, Wydanie XXIV, 7 marca 2022 roku.
- KRUS**, *Wypadki przy pracy i choroby zawodowe rolników oraz działania prewencyjne KRUS w 2021 roku*, Warszawa 2022.
- KRUS**, *Zarządzenie nr 40 Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Rolników z 6 lipca 2017 r. w sprawie zasad przyjmowania zgłaszania wypadku przy pracy rolniczej, ustalania jego okoliczności i przyczyn oraz rozpatrywania wniosku o jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu albo śmierci wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub rolniczej choroby zawodowej*, Dziennik Urzędowy KRUS z 6 lipca 2017 roku, poz. 44.
- Puślecki D.**, *Przedmiot i zakres ochrony ubezpieczenia wypadkowego rolników*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2010, nr 37.
- Rozporządzenie** Ministra Polityki Społecznej z 28 kwietnia 2005 r. w sprawie sposobu i trybu zgłaszania wypadku przy pracy rolniczej oraz ustalania jego okoliczności i przyczyn, Dz. U. 2005 nr 76 poz. 669.
- Ustawa** z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, t.j. Dz. U. 2022 poz. 933.
- Walczak D.**, *Wypadek przy pracy rolniczej – aspekty prawne i konsekwencje praktyczne*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2018, nr 65.
- Wyrok SN** z 11 lutego 1963 r., III PO 15/62, Legalis nr 11960.
- Wyrok SN** z 16 czerwca 1980 r., III PR 33/80, Legalis nr 22091.
- Wyrok SN** z 29 listopada 1990 r., II PR 52/90, PiZS 1991 nr 4, poz. 63.
- Wyrok SN** z 18 sierpnia 1999 r., II UKN 87/99, Legalis nr 47975.
- Wyrok SN** z 12 stycznia 2001 r., II UKN 176/00, Legalis nr 54365.
- Wyrok SN** z 28 kwietnia 2005 r., I UK 257/04, Legalis nr 288985.
- Wyrok SR** w Łomży – IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 30 grudnia 2019 r., IV U 56/19, Legalis nr 2274206.
- Wyrok SR** w Bydgoszczy – VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 22 lutego 2021 r., VII U 1006/19, Legalis nr 2555794.

Prowadzenie postępowania powypadkowego w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

Zintegrowany System Zarządzania KRUS, Dokumentacja Biur, Biuro Prewencji, pismo 0000-PR.810.2.14.2017
z 29 marca 2017 roku.

Zintegrowany System Zarządzania KRUS, Dokumentacja Biur, Biuro Prewencji, pismo 0000-BP.810.2.5.2017
z 19 maja 2017 roku.

Zintegrowany System Zarządzania KRUS, Dokumentacja Biur, Biuro Prewencji, pismo 0000-BP.810.2.4.2018
z 17 stycznia 2018 roku.

Zintegrowany System Zarządzania KRUS, Dokumentacja Biur, Biuro Prewencji, pismo 0000-BP.810.2.17.2018
z 30 kwietnia 2018 roku.

Zintegrowany System Zarządzania KRUS, Dokumentacja Biur, Biuro Prewencji, pismo 0000-BP.810.2.14.2019
z 12 marca 2019 roku.

Zintegrowany System Zarządzania KRUS, Dokumentacja Biur, Biuro Prewencji, pismo 0000-BP.810.7.21.2020
z 6 marca 2020 roku.

Zintegrowany System Zarządzania KRUS, Dokumentacja Biur, Biuro Prewencji, pismo 0000-BP.810.2.6.2020
z 24 kwietnia 2020 roku.

Zintegrowany System Zarządzania KRUS, Dokumentacja Biur, Biuro Prewencji, pismo 0000-BP.810.2.9.2021
z 24 marca 2021 roku.

otrzymano: 25.07.2022
zaakceptowano: 17.10.2022

*Ten artykuł jest objęty licencją Creative Commons Attribution 4.0
Licencja międzynarodowa (CC BY 4.0)*

